

Çevresel Duyarlılık Üzerine Bir Ölçek Geliştirme Çalışması

A Scale Development Study on Environmental Sensitivity

Murat YEŞİL¹
Yahya TURAN²

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Gönderim Tarihi: 09.05.2020 | Kabul Tarihi: 14.06.2020

Özet

Bu araştırmanın amacı çevreye yönelik tutumları ölçmeye yönelik, geçerlik ve güvenilirliği sağlanmış yeni bir ölçek geliştirmektir. Ölçek geliştirme sürecinde çevreye yönelik tutumlar üzerinde etkili olacağı düşünülen değişkenler kontrol edilmiştir. 2020 yılı Nisan ayında Google form olarak tasarlanan anket ile veriler toplanmıştır. Araştırmaya toplam 170 denek katılmıştır. Verilerin analizinde SPSS ve AMOS programlarından yararlanılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucu beş faktörlü bir yapı elde edilmiştir. KMO (Kaiser-Meyer-Olkin parametresi) ,845 olarak hesaplanmış ve ölçek faktörlerinin varyansın %67,293'ünü açıkladığı tespit edilmiştir. Ölçekte beş faktör altında yer alan 20 madde için hesaplanan Cronbach's Alpha değeri ise ,845 çıkmıştır. AMOS programıyla yürütülen doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçeğin uygunluk değerlerinin kabul edilebilir aralıklarda olduğu bulunmuştur. $X^2= 286,535$; $Df= 160$; $X^2/df= 1,791$; $GFI= ,869$; $AGFI= ,828$; $NFI= ,853$; $RFI= ,826$; $IFI= ,930$; $TLI= ,915$; $CFI= ,928$; $SRMR= ,057$; $RMSEA= ,068$ olarak hesaplanmış ve faktör maddeleri arasındaki standart regresyon ağırlıklarının da kabul edilebilir değerler içerisinde olduğu bulgulanmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda ölçeği iki üst faktörün oluşturduğu anlaşılmıştır. Buna göre 1. Faktör çevreye yönelik bilgi/duygu, diğer dört faktör de tek bir üst faktörde birleşerek çevrenin korunmasına yönelik davranışları (2. Üst Faktör) ölçtüğü görülmüştür.

Yapılan gruplar arası testlerde (ANOVA, t-test) kontrol edilen değişkenlerden cinsiyet, "duyarlı davranış" alt boyutunda, yaş, "bilgi/duygu" ve "enerji/ürün tasarrufu" alt boyutlarında, meslek, "bilgi/duygu" alt boyutunda farka yol açarken ($p < 0,05$); çevreci organizasyonlara üye olmanın, medeni durumun ve öğrenim düzeyinin ölçeğin herhangi bir boyutunda farka yol açmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$). Yapılan analizler neticesinde Çevreye Yönelik Tutum Ölçeğinin (ÇYTÖ) çevreye yönelik tutumları ölçmeye kabiliyetli, geçerli ve güvenilir bir araç olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Çevre duyarlılığı, Tutum, Ölçek, AMOS.

Abstract

The purpose of this study is to develop a new legitimate and reliable scale for measuring attitude towards the environment. Variables thought to be effective on attitude towards the environment are examined. The data are collected through a survey designed as a Google form in April 2020. 170 subjects in total participated in the study. SPSS and AMOS are used when analyzing the data. A five-factor structure is achieved as a result of the exploratory factor analysis. KMO is calculated as 845. It is determined that scale factors are 67,293% of the variance. Cronbach's Alpha value calculated for 20 substances under five-factors on the scale is 845. According to the results of the confirmatory factor analysis conducted by AMOS, it is determined that the convenience value of the scale is between acceptable numbers. The numbers are calculated as $X^2= 286,535$; $Df= 160$; $X^2/df= 1,791$; $GFI= ,869$; $AGFI= ,828$; $NFI= ,853$; $RFI= ,826$; $IFI= ,930$; $TLI= ,915$; $CFI= ,928$; $SRMR= ,057$; $RMSEA= ,068$. It is discovered that standard regression weights between factor substances are in between acceptable values. By the obtained data, it is realized that the scale formed two top factors. According to this, it is observed that Factor 1 measures knowledge/emotions, and the other four factors measure attitude towards the protection of the environment merging in one top factor (Top Factor 2).

It is determined from the inter group tests (ANOVA, t-test) that among the controlled variables; environmental organization membership, marital status and educational level does not lead to a difference at any dimension of the scale ($p > 0,05$) while sex led to a difference at "sensitive behavior" sub-dimension, age at "knowledge/emotions" and "energy/product saving" sub-dimensions and occupation at "environmental consciousness" sub-dimension ($p < 0,05$). As a consequence of the analyses performed, it can be said that Attitude Towards Environment Scale (ATES) is a legitimate and reliable tool capable of measuring attitude towards the environment.

Keywords: Environmental sensitivity, Attitude, Scale, AMOS.

1 Doç. Dr., Ordu Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 52200, Altınordu, Ordu, Türkiye.

E-posta: muraty25@hotmail.com, Orcid No: 0000-0002-3643-5626

2 Dr. Öğr. Üyesi, Ordu Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Bölümü, 52200, Altınordu, Ordu, Türkiye.

E-posta: yahyaturans@gmail.com, Orcid No: 0000-0002-7441-4914

Giriş

İnsanoğlu var olduğu günden beri hayatta kalabilmek için çeşitli temel gereksinimlerini yaşadığı doğal çevreden karşılamıştır. Zaman içinde ihtiyaçlar çeşitlenerek artmış, beslenme, barınma, güvenlik gibi gereksinimlerin yanına bilimsel ve teknolojik gelişmeler eklenmiş ve artık çevre büyük bir hızla tahrip edilmeye başlanmıştır (Yeşil, 2016).

Çevre, canlı ve cansız varlıkların bir arada ve etkileşim içerisinde bulunduğu ortam olarak tanımlanabilir. Bu etkileşim içerisinde en önemli rolü insan oynamaktadır. Kendi amaçları için kullanma arzusu ile çevreyi değiştirme yeteneğine sahip olan insan, yüzyıllar boyunca bu arzularını canlı ve cansız varlıkları hatta kendini bile düşünmeden gerçekleştirmeye çalışmıştır (Yücel vd., 2006). Sonrasında sanayileşme ve teknolojik gelişmeler çevre ve doğal kaynaklar üzerindeki insan baskısını artırmış ve taşıma kapasitesinin üzerine çıkarmıştır.

Günümüz dünyasında, gelişen teknoloji, sanayileşme ve hızlı nüfus artışına paralel bir ivme ile artmaya devam eden, temel kaynağı insan olan çevre sorunları, önemli boyutlara ulaşmıştır. Doğal kaynakların aşırı kullanılması sonucu tükenmesi, kirlilik, yeşil alanların azalması, çölleşme, verimli tarım topraklarının yok olması, erozyon, küresel ısınma, ozon tabakasının incilmesi, sera etkisi, flora ve faunanın azalması günümüzde karşılaşılan önemli çevre sorunlarıdır (Yücel ve Morgil, 1998; Aydın ve Kaya, 2011a; Yalınkılıç ve Arpa, 2005). Çevre sorunları, ele alış biçimi ve kapsamı gereği bireysel boyuttan, evrensel boyuta uzanan ve tüm dünyayı ilgilendiren önemli bir küresel olgudur. Küresel çaplı kirlenme kavramına, her birey kendi bakışı ile çözümler sunabilmeli ve kendi doğruları ile problemin çözümüne katkı sağlayabilmeli ve bu anlamda üzerine düşen görevleri yerine getirmelidir. Atalarımızın “herkes kendi kapısının önünü temizlerse, kirli yer kalmaz” sözü bu olguyu oldukça güzel anlatmaktadır.

Çevre sorunlarının toplum tarafından algılanış biçimine “çevre duyarlılığı” denir (Aydın ve Kaya, 2011a). Başka bir deyişle; çevre duyarlılığı, toplumu oluşturan bireylerin çevre konusunda üzerine düşen görevlerin bilincinde olma ve yerine getirme kabiliyeti olarak da tanımlanabilir.

Çevresel duyarlılık kavramı, sanayileşmiş ülkelerde yaklaşık 1960’lı yıllarda ortaya çıkmış ve çevresel kirliliğin görülme sıklığının ve şiddetinin artması nedeniyle son zamanlarda küresel ölçekte ilgi uyandırmıştır (Rubio, 1995). Çevre koruma ile ilgili etkin planlama çalışmalarının yürütülmesi, ancak halkın çevre konusunda duyarlılığı ile başarıya ulaşabilir. Çevre duyarlılığının geliştirilmesi, insanların daha sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşamalarını sağlayacak, bu da ancak gerekli ve yeterli özelliklere sahip insanı yetiştirmek ile mümkün olacaktır (Özmen vd., 2005). Çevre konusundaki bilincin ve duyarlılığının artması, yürütülen çalışmaların başarısını da artıracaktır.

Bu bağlamda, kentleri oluşturan bireylerin çevresel duyarlılığının belirlenmesi, yapılacak planlama çalışmaları için önemli altlıklar sunabilmektedir. Çevre konusundaki çalışmalarda, eğitim önemli bir adımdır. Planlayıcıların halkın ihtiyacı olan çalışmaları yürütmeden önce, çevre konusunda eğitimler vermesi, bilinçlendirme çalışmalarının ardından eylemlere geçmesi daha verimli ve hızlı sonuçlara ulaşılmasını sağlayacaktır.

Çevre duyarlılığını farklı parametreler ile ölçmeye yönelik yapılmış çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Yücel vd. (2006), Adana ve çevresinde, çevre sorunlarını tespit etmeye yönelik yaptığı çalışmada, anket ve tutum ölçümü yanında mülakat yöntemine de yer vermiştir. Yeşilyurt vd. (2013), çevre bilinci ve duyarlılığı üzerine bir ölçek çalışması yapmışlardır. Elde edilen 2 faktör yapılı ölçek, biyoloji öğretmen adaylarının çevre bilinci ve duyarlılığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Şama (2003) üniversite öğrencilerinden oluşan bir örneklem üzerinde öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla bir ölçek çalışması yapmıştır. Uzun ve Sağlam (2006) ise Ortaöğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Çevresel Tutum Ölçeği geliştirmişlerdir. Ünal (2009), ilköğretim birinci kademe yani ilkokul ve ilköğretim ikinci kademe olarak ortaokul düzeyinde katılımcıların çevresel tutumu ölçmeye yönelik 28 maddeden oluşan bir

ölçek geliştirmiştir. Berberoğlu ve Tosunoğlu (1995), yurtdışında yapılan çalışmalarda kullanılan ölçeklerden yola çıkarak 172 maddeden oluşan bir ifade havuzu oluşturmuşlar. Bunlardan 47 ifade seçilerek ölçek oluşturulmuş ve yapılan psikometrik analizler neticesinde 4 boyutlu 28 ifadeden oluşan bir ölçek elde edilmiştir. Bunlara ilaveten yurtdışında yapılan bazı çalışmalarda kullanılan ölçeklerden uyarlanan bazı ölçekler de yapılan çalışmalarda kullanılmıştır (Yaraş vd., 2011). Çabuk ve Karacaoğlu (2003), üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılıklarını incelemek amacıyla geliştirdiği ölçekte literatürde yer almaktadır. Ülkemizde bunların dışında çevre bilincini belirlemeye yönelik çeşitli araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçeklerin kullanıldığı çalışmalar da yapılmıştır (Deniş & Genç 2007; Şimşekli, 2004; Kalkan vd., 2012; Yurtseven vd., 2010; Kayalı, 2010; Aydın ve Kaya, 2011b; Şenyurt vd., 2011; Yücel vd., 2006; Yeşilyurt vd., 2013; Şimşekli, 2004; Kalkan vd., 2012; Yaraş vd., 2011; Alkaya vd., 2016; Oğuz vd., 2011; Işıldar ve Yıldırım, 2008; Alp vd., 2006; Yılmaz vd., 2002; Soran vd., 2000). Çalışmaların büyük bölümünde farklı özellikler ile bazı değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çevreye yönelik tutumları ölçmek amacıyla geliştirilen ölçeklere bakıldığında genellikle belli bir örneklem grubunun hedef alındığı söylenebilir. Bazı ölçekler belli bir meslek grubunun tutumlarını ölçerken, bazı ölçekler ise çevreye yönelik belirli tutumları ölçmektedir.

Ülkemizde ve dünyada belli bir olgunun ölçülmesine yönelik birçok ölçeğin geliştirildiği görülmektedir. Ölçeklerin özellikleri, sonuçların da güvenilirliğini etkilediğinden araştırmacılar, yaptıkları operasyonel tanımlara uygun yeni ölçekler geliştirmeye çabalamaktadırlar. Bu noktadan hareketle bu çalışmanın amacı da genel popülasyonun çevreye yönelik tutumlarını ölçmek için kullanılacak geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmektir.

Nicel araştırmalarda, araştırmanın yapıldığı dönem, araştırmanın yapıldığı yıllardaki gelişmeler, toplumsal hayatta yaşanan değişimler, sonuçlar üzerinde değişimlere yol açmaktadır. Bu çerçevede özellikle araştırmanın dünyada "pandemi" olarak nitelendirilen Covid'19 virüsünün yaygın olduğu ve birçok ölümlere yol açtığı bir döneme rastlaması bu çalışmayı önemli kılmaktadır. Bilim dünyasında yapılan açıklamalar, bu virüsten korunmanın yolları arasında hijyenin önemli bir yeri olduğu vurgulanmaktadır. Bu yönüyle özgün olan bu çalışmanın, literatüre önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırma tarama modeli ile yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anketler Google form olarak hazırlanmış, internet üzerinden kartopu tekniği ile dağıtılmıştır. Buna göre araştırmacılar tarafından belli mail adresleri ve whatsapp gruplarına gönderildikten sonra bu gruptaki kişilerin kendi iletişim grupları ile paylaşmak suretiyle katılımcılara ulaşılmıştır. Ankette yer alan tüm sorular zorunlu olarak doldurmayı gerektirmektedir. Katılımcılar istedikleri zaman ankette ayrılabilmektedir. Submit butonuna basarak görüşlerini paylaşan tüm katılımcıların gönüllü olarak araştırmaya katıldıkları kabul edilmiştir. Ayrıca bu araştırmada kullanılan ölçek Ordu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kuruluna sunulmuş ve etik kurulun 29.04.2020 tarih ve 2020-35 sayılı kararıyla ölçeğin uygulanmasına onay alınmıştır.

Araştırmaya Katılanların Nitelikleri

Araştırma katılımcılarının %60'ı kadın, %40'ı ise erkektir. Katılımcıların yaşları 15-24 arası 38 (%22,4), 25-34 arası 75 (%44,1), 35-44 arası 38 (%22,4), 45 ve üzeri 19 kişi (%11,2) dir. Medeni durumları bakımından %58,8'i bekar, boşanmış veya dul kalmış, %41,2'si ise evli bireylerden oluşmaktadır. Öğrenim düzeyleri; 14 kişi ortaokul+lise (%8,2), 98 kişi üniversite (%57,6), 40 kişi yüksek lisans (%23,5) ve 18 kişi doktora (%10,6) mezundur. Mesleki özellikleri bakımından ise katılımcıların; %32,9'u memur, %11,8'i akademisyen, %9,4'ü işçi, %21,2'si öğrenci, %8,8'i serbest meslek ve %15,9'u işsiz, emekli ve ev hanımlarından oluşmaktadır. Katılımcılardan sadece 13 kişi (%7,6) bir çevre organizasyonuna üyedir. Buna karşılık 157 kişi (%92,4) herhangi bir çevre organizasyonuna üye değildir.

Uygulama

Ölçeğin oluşturulması sürecinde literatür incelenmiş ve daha önce geliştirilen ölçekler analiz edilmiştir. Önceki çalışmalardan bazı ifadeler alındığı gibi, literatürle uyumlu yeni ifadeler üretilmiştir. Bu aşamadan sonra ölçek maddeleri dört alan uzmanı tarafından gözden geçirilmiştir. Ayrıca dil uygunluğu bakımından da bir dil uzmanı tarafından ölçek maddeleri kontrol edilmiştir. Ardından çevre ile ilgili tutumlar üzerinde etkili olacağı düşünülen değişkenler belirlenerek anket formu oluşturulmuştur. Anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, tutumlar üzerinde etkisi olduğu varsayılan ve kontrol edilmesi gereken bir kısım değişkenlerden, ikinci bölüm tutumun bilgi ve duygu öğelerini belirlemeye yönelik ifadelerden oluşmaktadır. Üçüncü bölüm ise çevreye yönelik davranışları içermektedir. İkinci ve üçüncü bölüm likert tipi 5 dereceli bir ölçekten oluşturulmuştur. İkinci bölümde “Kesinlikle Katılmıyorum”dan “Kesinlikle Katılıyorum”a kadar; üçüncü bölümde ise “Asla”dan “Her Zaman”a kadar 5 dereceli katılma düzeyi ifadeleri yer almaktadır.

Anket formunda birinci bölüm 9 ifadeden, ikinci bölüm 15 ifadeden ve üçüncü bölüm ise 16 ifadeden oluşmaktadır. Anket formu Google form haline dönüştürülerek internet üzerinden katılımcılara mail yolu ile ulaştırılmıştır. Ölçek geliştirme sürecinde formun geçerlik ve güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla formda yer alan ifadelerin en az beş katı katılımcıya başvurmak gerekmektedir (Şahin ve Öztürk, 2018). Bu çerçevede ölçeğin ön uygulaması için toplam 170 katılımcının görüşüne başvurulmuştur.

Elde edilen veriler SPSS ve AMOS programları ile çözümlenmiştir. Öncelikle SPSS programı aracılığıyla açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Bu analiz sonucu 31 ifadeden 20’sinin 5 faktör altında toplandığı tespit edilmiştir. AMOS programı ile elde edilen faktörler doğrulayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Bu istatistiklerin yanında güvenilirlik analizleri, korelasyon analizleri ve çeşitli demografik özelliklerin kontrol edilmesi amacıyla t-test ve ANOVA analizleri uygulanmıştır. Elde edilen bulgulardan anlamlı olanlar tablolar halinde verilmiştir.

Bulgular

Çevreye yönelik tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğini tespit etmek amacıyla bir dizi istatistik uygulanmıştır. Öncelikle SPSS programı vasıtasıyla açımlayıcı faktör analizi, korelasyon analizleri ve doğrulayıcı faktör analizleri uygulanmıştır.

Boyutlar	İtem Sayısı	Toplam	% varyans	Kümülatif
Bilgi/Duygu	8	5,247	26,237	26,237
Geri Dönüşüm	4	2,708	13,540	39,777
Duyarlı Davranış	3	2,178	10,889	50,666
Özenli Davranış	3	1,917	9,583	60,249
Enerji/Ürün Tasarrufu	2	1,409	7,044	67,293

KMO = ,845 Bartlett's Test of Sphericity:=1868,928 Sig= 0,000

Tablo 1: Toplam Varyans Açıklama Düzeyi

Ölçekte yer alan ve çevreye yönelik bilgi/düşünce ve duygu düzeyini ölçen 15 madde ile çevreyi korumaya yönelik davranışları ölçen 16 madde, faktör analizine tabi tutulmuştur. Analiz neticesinde toplam 5 faktör ortaya çıkmıştır. Bilgi/duygu ve düşünce düzeyine yönelik ifadelerden 7 ifade (G2, G5, G9, G12, G13, G14, G15) modele girmemiştir. Birinci faktörde yer alan G1, G3, G4, G6, G7, G8, G10, G11 tek bir faktör altında yer almış ve “bilgi/duygu” adı verilmiştir. Bilgi/duygu faktöründe en düşük faktör yükünü G4 ,555 ve en yüksek faktör yükünü ise G8,942 ifadeleri almıştır.

Ölçeğin ikinci bölümünü oluşturan ve çevreyi korumaya yönelik davranışlardan oluşan 16 ifade, dört alt faktör altında toplanmıştır. D13, D14, D15 ve D16 ifadeleri bir alt faktörde toplanmış ve “geri dönüşüm” olarak adlandırılmıştır. En düşük faktör yükünün ,721 en yüksek faktör yükünün ise ,797 olduğu tespit edilmiştir. D12, D5 ve D1 bir alt faktör altında toplanmış ve “duyarlı davranış” olarak isimlendirilmiştir. Duyarlı davranış alt boyutunda ise D12,661 faktör yüküyle en düşük değeri, D5 ,844 faktör yüküyle en yüksek değeri almıştır. D3, D7 ve D8 ifadeleri bir alt faktör altında toplanmış ve “özenli davranış” olarak isimlendirilmiştir. D3 ,665 değeri ile en düşük, D7 ,763 değeri ile en yüksek faktör yükünü almıştır. D9 ve D10 bir alt faktör oluşturmuş ve “enerji/ürün tasarrufu” olarak isimlendirilmiştir. D9 ,570, D10 ise ,865 faktör yükü almışlardır. Bir faktör altında en az iki ifadenin bulunması yeterli görüldüğünden (Durmuş vd., 2016, 84) 5. Faktörün ölçekte yer almasına karar verilmiştir. D2, D4, D6 ve D11 ise modele girmemiştir. Ayrıca psikometrik özelliklerine bakılmış, ölçeğin güvenilirlik ve geçerlilik analizleri yapılmış ve Kaiser-Mayer-Olkin parametresinin ve Bartlett testinin verilerin faktör analizi için uygun ve yeterli olduğu bulunmuştur. [KMO = .845; Bartlett's Test of Sphericity: 1868,928; p = 000].

Bilgi/duygu boyutu, varyansın %26,23'ünü açıklamaktadır. Yani çevre ile ilgili bir değişimin %26,23'ü bireyin çevreye yönelik bilgi ve duygularıyla açıklanabilmektedir. Geri dönüşüm boyutu ise toplam varyansın %13,54'ünü açıklarken, duyarlı davranış %10,88'ini, özenli davranış %9,58'ini ve enerji/ürün tasarruflu ürün kullanımı ise, %7,04'ünü açıklamaktadır. 5 faktörün toplam varyansın %67,29'unu yani varyansın yarısından fazlasını açıkladığı Tablo 1 verilerinden anlaşılmaktadır. Tablo 1 verileri doğrultusunda 20 ifadeden oluşan “Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği” (ÇYTÖ) 5 faktörlü bir yapı ortaya koymaktadır.

Maddeler	Ort.	S.S.	Toplam r Değeri Korelasyonu*	α	Standart Regresyon Ağırlıkları				
					Duy.	GD	DU	ÜK	ET
Bilgi/Duygu (B/D)	4,71	,569		,918					
1. Madde (G8)	4,86	,589	,904		,965	~	~	~	~
2. Madde (G10)	4,89	,555	,898		,947	~	~	~	~
3. Madde (G1)	4,86	,664	,880		,894	~	~	~	~
4. Madde (G7)	4,78	,657	,833		,851	~	~	~	~
5. Madde (G3)	4,74	,732	,762		,747	~	~	~	~
6. Madde (G11)	4,62	,822	,717		,635	~	~	~	~
7. Madde (G6)	4,61	,859	,721		,590	~	~	~	~
8. Madde (G4)	4,36	,964	,652		,461	~	~	~	~
Geri Dönüşüm (GD)	3,85	,858		,823					
1. Madde (D14)	3,88	1,019	,659		~	,715	~	~	~
2. Madde (D13)	4,04	1,163	,668		~	,697	~	~	~
3. Madde (D16)	3,99	,967	,676		~	,752	~	~	~
4. Madde (D15)	3,51	1,100	,737		~	,761	~	~	~
Diğerlerine Uyarı (DU)	4,23	,682		,760					
1. Madde (D12)	4,41	,758	,772		~	~	,689	~	~
2. Madde (D5)	4,15	,868	,856		~	~	,729	~	~
3. Madde (D1)	4,15	,861	,836		~	~	,738	~	~

Özenli Davranış (ÖD)	4,36	,625		,659					
1. Madde (D8)	4,18	,899	,811		~	~	~	,683	~
2. Madde (D7)	4,48	,740	,740		~	~	~	,581	~
3. Madde (D3)	4,43	,791	,760		~	~	~	,615	~
Enerji/Ürün Tasarr. (ET)	4,05	,878		,492					
1. Madde (D9)	3,81	1,226	,869		~	~	~	~	,482
2. Madde (D10)	4,29	,919	,752		~	~	~	~	,678
Faktör Korelasyonları									
Bilgi/Duygu					~	,085	,144	,067	,137
Geri Dönüşüm					,085	~	,467*	,423*	,405*
Diğerlerine Uyarı					,144	,467*	~	,473*	,372*
Özenli Davranış					,067	,423*	,473*	~	,371*
Enerji/Ürün Tasarrufu					,137	,405*	,372*	,371*	~
Koruma Davranışı Üst Faktörü					,137	,849*	,747*	,713*	,663*
Mod Uygunluk İstatistikleri									
χ^2	286,535								
Df	160								
χ^2/df	1,791								
GFI	,869								
AGFI	,828								
NFI	,853								
RFI	,826								
IFI	,930								
TLI	,915								
CFI	,928								
SRMR	,057								
RMSEA	,068								

* r değeri $p=,001$ düzeyinde anlamlıdır.

Toplam Cronbach's Alpha= ,845'dir.

Tablo 2: Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği için tanımlayıcı istatistikler, güvenilirlik istatistikleri ve doğrulayıcı faktör analitik bulguları

Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği için tanımlayıcı istatistikler, güvenilirlik istatistikleri ve doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Buradan hareketle bilgi/duygu faktör ortalamalarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. r değerlerinin ,652 ile ,904 arasında değiştiği ve korelasyonun $p=,000$ düzeyinde anlamlı olduğu anlaşılmıştır. Çevreye yönelik bilgi ve duyguyu ölçen ve sekiz ifadeden oluşan 1. Faktörün α değerinin yüksek ($\alpha=,918$) olduğu, dolayısıyla iç tutarlılığının da yüksek olduğu söylenebilir. Doğrulayıcı faktör analizi bulgularına göre standart regresyon ağırlıklarına bakıldığında en düşük değer ,461 olduğu görülmektedir.

Tablo 2 verilerinden toplumun, kullanılan ürünlerin geri dönüşümüne yönelik davranışlarını ölçen alt boyutta elde edilen ortalamaların, ölçeğin diğer boyutlarından elde edilen ortalamalara göre düşük olduğu anlaşılmaktadır (ort=3,85). Bu çerçevede katılımcıların çevreye yönelik en

düşük davranışının geri dönüşüme kazandırma alanında olduğunu söylemek gerekir. Maddeler arası korelasyonu gösteren r değerlerinin ,659 ile ,737 arasında değiştiği ve korelasyonun $p=,000$ düzeyinde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Geri dönüşüm boyutunun iç tutarlılığı çerçevesinde yapılan güvenilirlik testi sonuçlarına göre, alfa değeri yüksek ($\alpha=,823$) çıkmıştır. Standart regresyon ağırlıklarına bakıldığında en düşük değer ,697 olduğu görülmektedir. Elde edilen bu istatistiki bilgiler doğrultusunda ölçeğin bu alt boyutunun geçerli ve güvenilir sonuçlar elde edeceği söylenebilir.

Bireylerin çevreye yönelik uygun olmayan davranışlarda bulunan kişileri uyarmasına yönelik davranışları ölçen 3. faktör, üç ifadeden oluşmaktadır. Analiz sonuçları, ortalamaların yüksek olduğunu ortaya koymaktadır ve iç tutarlılığı ifade eden alfa değerinin ($\alpha=,760$) uygun olduğu ortaya çıkmıştır. Standart regresyon analiz sonuçları ,689 ile ,738 arasında değiştiği bulunmuştur. Buna göre 3. faktörün “duyarlı davranış” davranışını ölçme kabiliyetinde olduğu söylenebilir.

Özenli davranış ölçmek üzere oluşturulan ifadelerden oluşan 4. faktör altında üç ifade bulunmaktadır. Bu ifadelerin ortalamalarının yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Alfa değerinin ($\alpha=,659$) ise istatistiki anlamda uygun olduğu söylenebilir. Maddeler arası korelasyonu ifade eden r değerleri incelendiğinde yüksek bir korelasyonun olduğu anlaşılmaktadır. Faktör ifadelerinin aldığı standart regresyon değerlerinin en düşüğünün ,581 olduğu görülmektedir. Bu bulgular doğrultusunda faktörün özenli davranışları ölçmeye uygun olduğu görülmüştür.

Enerji/ürün tasarrufu sağlayacak ürünleri kullanmaya yönelik davranışları ölçen alt boyutu iki ifadeden oluşmaktadır. Tablo 2 verilerinden bu ifadelerin ortalamalarının genel olarak yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Aldığı korelasyon değerlerinin güçlü, Alfa değerinin ise $\alpha=,492$ kabul edilebilir bir düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Standart regresyon analizleri bakımından ise bir ifade ,482 değer alırken, diğeri ,678 değer almıştır.

Ölçeğin açılımlı faktör analizi neticesinde ortaya çıkan beş faktör arasındaki ilişki ve etkileşime bakıldığında, geri dönüşüm, duyarlı davranış, özenli davranış ve enerji/ürün tasarrufu boyutları arasında yüksek düzeyde ve anlamlı ($p=,000$) bir korelasyon söz konusudur. Bu bulgu, ölçeğin ifade edilen dört boyutunun bütünlük oluşturduğuna işaret etmektedir. Ancak ilk faktörü oluşturan “bilgi/duygu” boyutu diğer hiçbir alt boyutla ilişki ve etkileşim içerisine girmemiştir ($p > 0,05$). Bu bulgular doğrultusunda birinci faktörün diğer faktörlerden farklı bir boyutu ölçtüğü söylenebilir.

AMOS analiz programı ile elde edilen ölçek faktörlerinin uygunluğu test edilmiştir. Modelin minimum tutarsızlığını ifade eden ve ki-kare istatistiğini içeren CMIN ($X^2= 286,535$) değeri, serbestlik derecesini ifade eden Df ($Df=160$), minimum tutarsızlığın, serbestlik derecesine bölümü ile elde edilen CMIN/Df ($1,791$) $p=,000$ düzeyinde anlamlıdır. Modelin uygunluğuna işaret eden diğer bir gösterge ise uyum iyiliği (GFI) indeksidir. 1 mükemmel bir uyumu göstermektedir. Bu çalışmada ise GFI=,869 olarak hesaplanmıştır. Yani yeni tasarlanan ölçek faktörleri arasında uyum iyiliği indeksinin kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir. Buna ilaveten düzeltilmiş uyum iyiliği indeksinin (AGFI) de kabul edilebilir düzeyde olduğu ($AGFI= ,828$) görülmektedir (Byrne, 2010, 77). Normal fit indeksi (NFI) modelin 0 hipotezine uygunluğunu araştırmaktadır. Bu değer ,90 üzerinde olması iyi bir uyumu gösterdiği ifade edilse de (Byrne, 2010, 78), bazı araştırmacılara göre ise 0 ile 1 arasında 1'e yakın bir değer alması kabul edilebilir olarak görülmektedir (Blunch, 2008, 114). NFI indeksi bu çalışmada ,853 olarak hesaplanmıştır. Bu değere göre çok güçlü bir uyumu sağlama da kabul edilebilir bir değer olduğu söylenebilir. Göreceli uyum indeksi olarak ifade edilen RFI değerinin ise ,826 olduğu tespit edilmiştir. RFI indeksi için kabul edilebilir değer ,90 üzerinde olduğu düşünüldüğünde, bu çalışmada elde edilen değer biraz düşük ($RFI=,826$) olduğu söylenebilir. Artırımlı/Fazlalık uyum indeksi olarak ifade edilen IFI (Incremental fit index)'nin 1'e yakın olması mükemmel bir uyumun olduğunu göstermektedir. ,88 - ,98 arası değer, modelin uyumlu olduğuna işaret etmektedir. Bu çalışmada ise $IFI=,930$ olarak tespit edilmiştir. Moment yapılarının analizi üzerine kurgulanan Tucker-Lewis index (TLI), 0 - 1 arasında değer alması beklenmektedir. 1'e yaklaştıkça uyum mükemmelleşir. ,90 üzeri değerler uyumun olduğunu göstermektedir. Bu çalışma da

ise TLI=,915 olarak hesaplanmıştır. Yani güçlü bir uyumun olduğu ortaya çıkmıştır. Karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI), 0 ila 1 arasında bir değer alması beklenen bu göstergenin değeri 1'e yaklaştıkça uyum mükemmelleşir. Bu araştırmada ise CFI değeri ,928 olarak tespit edilmiştir. Buna göre uyum mükemmel yakın denilebilir. Artık değerlerin kare kök ortalaması olarak ifade edilen RMR değeri, 0'a yaklaştıkça uyum mükemmelleşmektedir. Standart değerler kullanılan SRMR'ye "uyum iyilik indeksi" denir. Bu araştırmada SRMR= ,057 olarak hesaplanmıştır. Bu değere göre uyum mükemmel yakındır denilebilir. Yaklaşım hatasının kare kök ortalaması olarak uyum hakkında bilgi veren bir diğer gösterge RMSEA'dır. Bu indeksin ,01-,14 arasında bir değer alması beklenmektedir. 0'a yaklaşan değerler mükemmel bir uyuma sahiptir. Bu çerçevede bu araştırmada da uyumun mükemmel yakın olduğu söylenilebilir (RMSEA= ,068) (Kline, 2011; Schermelleh-Engel et al., 2003; İlhan ve Çetin, 2014).

Demografik Özelliklerin Çevreye Yönelik Tutumlara Etkisi

Araştırmanın bu aşamasında bazı değişkenlerin çevreye yönelik tutumlar üzerinde farka yol açıp açmayacağı kontrol edilmiştir. Bu çerçevede, demografik değişkenlerle ölçek faktörleri arasında yapılan t-test ve ANOVA sonuçları ele alınmıştır.

Tablo 3 verileri incelendiğinde cinsiyet, Çevreye Yönelik Tutum Ölçeğinin "duyarlı davranış" alt boyutu dışında hiçbir boyutta farka yol açmadığı görülmüştür. Bilgi/duygu ve enerji/ürün tasarrufu boyutlarında anlamlılık düzeyine ulaşmasa da erkeklerin ortalaması daha yüksek iken geri dönüşüm, duyarlı davranış, ürün kullanımı alt boyutlarında ise kadınların ortalamalarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bilgi/duygu faktörü dışındaki dört alt faktörün oluşturduğu davranış boyutunun aldığı ortalamalar bakımından da kadınların ortalamasının erkeklere nazaran daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3 verilerinden duyarlı davranış alt başlığında cinsiyetin fark oluşturduğu anlaşılmaktadır ($p < ,005$). Gruplar arası farkın hangi yönde ortaya çıktığını anlamak için grup ortalamalarına bakıldığında kadınlar lehine ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre kadınlar çevreye yönelik olumsuz davranışta bulunan kişileri, erkeklere nazaran daha fazla uyardıkları anlaşılmaktadır.

Faktörler	Cinsiyet	N	Ort.	S.S.	t	p
Bilgi/Duygu	Kadın	102	4,70	,667	-,349	,727
	Erkek	68	4,73	,383		
Geri Dönüşüm	Kadın	102	3,87	,776	,291	,771
	Erkek	68	3,83	,972		
Duyarlı davranış	Kadın	102	4,35	,628	2,888	,004
	Erkek	68	4,05	,725		
Ürün Kullanımı	Kadın	102	4,37	,647	,333	,740
	Erkek	68	4,34	,595		
Enerji/Ürün Tasarrufu	Kadın	102	3,98	,949	-1,268	,207
	Erkek	68	4,15	,754		
Davranış Boyutu	Kadın	102	4,13	,545	,747	,456
	Erkek	68	4,06	,627		

Tablo 3: Cinsiyet ve Çevreye Yönelik Tutumlar Üzerine t-test

Ölçeğin toplamından elde edilen puanlar ve gruplar arası farklar bakımından da alt boyutlarla benzer sonuçlar elde edilmiştir. Önemli düzeyde fark ortaya çıkan gruplardan en düşük ortalamayı 25-34 (ort= 4,09) yaş grubu elde ederken ikinci sırada 25-34 (ort= 4,33) yaş grubunun geldiği ve en yüksek ortalamaya ise 45-54 (ort= 4,52) yaş grubunun elde ettiği görülmektedir (Tablo 4).

Faktörler	Yaş	N	Ort.	S.S.	F	P	Scheffe
Bilgi/ Duygu	15-24	38	4,40	1,034	5,772	,001	15-24 ile 25-34; 45-54 arasında
	25-34	75	4,83	,203			
	35-44	38	4,72	,417			
	45-54	19	4,86	,174			
Geri Dönüşüm	15-24	38	3,65	,791	1,540	,206	
	25-34	75	3,89	,927			
	35-44	38	3,82	,779			
	45-54	19	4,15	,808			
Duyarlı Davranış	15-24	38	4,09	,670	1,839	,142	
	25-34	75	4,35	,729			
	35-44	38	4,10	,605			
	45-54	19	4,29	,607			
Ürün Kullanımı	15-24	38	4,17	,692	1,559	,201	
	25-34	75	4,42	,626			
	35-44	38	4,37	,548			
	45-54	19	4,45	,600			
Enerji/ Ürün Tasarrufu	15-24	38	3,64	,950	4,256	,006	15-24 ile 25-34; 45-54 arasında
	25-34	75	4,17	,867			
	35-44	38	4,05	,786			
	45-54	19	4,36	,704			
Davranış Boyutu	15-24	38	3,89	,605	3,088	,029	15-24 ile 25-34; 45-54 arasında
	25-34	75	4,18	,578			
	35-44	38	4,07	,498			
	45-54	19	4,30	,582			
Ölçek Ortalaması	15-24	38	4,09	,509	7,087	,000	15-24 ile 25-34; 45-54 arasında
	25-34	75	4,44	,384			
	35-44	38	4,33	,403			
	45-54	19	4,52	,375			

Tablo 4: Yaş'ın Çevreye Karşı Duyarlılığı Üzerinde Etkisine Yönelik ANOVA Analizi

Çevreye yönelik tutumlar üzerinde yaş faktörünün nasıl bir farka yol açtığına ortaya konulabilmesi için ANOVA Analizi ve ortaya çıkan farkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla Scheffe ve LSD testleri uygulanmıştır. 55-64 yaş grubu kategorisinde sadece 4 katılımcı bulunmasından ve grup oluşturamaması nedeniyle 55-64 yaş grubu, 45-54 yaş grubu ile birleştirilmiştir. Veri setinde yapılan bu düzenlemeden sonra uygulanan analizler sonucunda yaş, bilgi/duygu ($F=5,772$; $p < 0,05$) ve enerji/ürün tasarrufu ($F=4,256$; $p < 0,05$) alt boyutlarında farka yol açmaktadır. Dolayısıyla geri dönüşüm, duyarlı davranış, ürün kullanımı ve enerji/ürün tasarrufu alt boyutlarını kapsayan "davranış boyutu" ($F=3,088$; $p < ,05$) ortalamalarında da yaş, gruplar arası farklılığa neden olmaktadır. Ölçeğin bütünü üzerinde de yaş gruplarının ortalamaları önemli düzeyde farklıdır ($F=7,087$; $p < ,001$).

Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek maksadıyla yapılan Scheffe testi sonucunda bilgi/duygu boyutunda 15-24 yaş grubu ile 25-34 ve 45-54 yaş grupları farklılaşmıştır. Bu faktörde en düşük ortalamayı 15-24 (ort=4,40) yaş grubu almıştır, en yüksek ortalamayı ise 45-54 yaş grubu (ort=4,56) elde etmiştir. 25-34 yaş grubunun ortalaması ise 4,83'tür.

Enerji/ürün tasarrufu alt boyutunda istatistiki olarak gruplar arası fark ortaya çıkmıştır ($p < 0,05$). Farkın hangi gruplar arasında ortaya çıktığına yönelik yapılan scheffe testi sonuçlarına göre en yüksek ortalamayı 45-54 (ort=4,36) yaş grubu, ikinci sırada yüksek ortalamayı 25-34 yaş grubunun (ort=4,17) elde ettiği anlaşılmaktadır. En düşük ortalamayı ise 15-24 yaş grubu (ort=3,64) elde etmiştir (Tablo 5).

Davranış boyutuna yönelik ortalamalar arasında da anlamlı bir ilişki söz konusudur ($p < 0,05$). Hangi gruplar arasında farkın oluştuğunu belirlemek amacıyla LSD testi uygulanmıştır. Buna göre üç grup ortalamaları arasında fark olduğu ortaya çıkmıştır. En yüksek ortalamayı 45-54 (ort= 4,30) yaş grubu elde ederken sırasıyla 25-34 (ort= 4,18) ve 15-24 (ort= 3,89) yaş grupları gelmektedir.

Çevreye yönelik tutumlar üzerinde mesleğin herhangi bir etkisinin olup olmadığı incelendiğinde sadece çevreye yönelik bilgi ve duyguları içeren (B/D) boyutunda gruplar arasında fark oluştuğu ortaya çıkmıştır. Farka yol açan faktör ile ilgili veriler Tablo 6'da verilmiştir.

Faktörler	Meslek	N	Ort.	S.S.	F	P	LSD
Bilgi/ Duygu	Memur	56	4,79	,289	3,004	,013	öğrenci ile memur, işçi, serbest meslek, işçi + emekli arasında
	Akademisyen	20	4,65	,519			
	İşçi	16	4,85	,163			
	Öğrenci	36	4,41	1,035			
	Serbest Meslek	15	4,86	,185			
	İşsiz+Emekli	27	4,81	,269			

Tablo 5: Çalışılan mesleğin çevreye duyarlılık alt boyutu bakımından ANOVA analizi

Çevreye Yönelik Tutum Ölçeğinin yalnızca bilgi/duygu alt boyutunda meslek değişkeni anlamlı bir fark oluşturmuştur ($F = 3,004$; $p < 0,05$). Grupların bu boyuttan elde ettikleri ortalamalara bakıldığında en yüksek ortalamayı serbest meslek grubunun (ort= 4,86) elde ettiği anlaşılmaktadır daha sonra sırasıyla işçi (ort= 4,85), işsiz ve emekli (ort= 4,81), memur (ort= 4,79) ve öğrenci (ort= 4,41) yüksek ortalama elde etmişlerdir.

Yine çeşitli değişkenlerin faktörler üzerindeki etkilerinin araştırılması sürecinde herhangi bir çevre organizasyonuna üye olup-olmamanın çevreye yönelik tutumlar üzerinde fark oluşturup-oluşturmadığına bakılmıştır. t-test sonuçları çevreci bir organizasyona üye olup-olmamanın çevreye yönelik tutumlar üzerinde herhangi bir farka yol açmadığı görülmüştür (Bilgi/duygu $t = ,283$, $p > 0,05$; geri dönüşüm $t = 1,397$, $p > 0,05$; duyarlı davranış $t = 1,245$, $p > 0,05$; ürün kullanımı $t = -,483$, $p > 0,05$; enerji/ürün tasarrufu $t = -,541$, $p > 0,05$; çevreci davranış $t = ,786$, $p > 0,05$; çevreye yönelik tutum ölçeğinin bütünü $t = ,904$, $p > 0,05$).

Medeni durum da çevreye yönelik tutumlar üzerinde fark oluşturmamıştır. Yapılan t-test sonuçlarına göre evli veya bekar olmanın çevreye yönelik tutumlar üzerinde farka yol açmadığı tespit edilmiştir (Bilgi/duygu $t = -,915$, $p > 0,05$; geri dönüşüm $t = -,669$, $p > 0,05$; duyarlı davranış $t = ,411$, $p > 0,05$; ürün kullanımı $t = -1,569$, $p > 0,05$; enerji/ürün tasarrufu $t = -1,155$, $p > 0,05$; çevreci davranış $t = -,923$, $p > 0,05$; çevreye yönelik tutum ölçeğinin bütünü $t = -1,203$, $p > 0,05$).

Öğrenim düzeyi bakımından, ortaokul-lise ($n = 14$), üniversite ($n = 98$), yüksek lisans ($n = 40$) ve doktora ($n = 18$) mezunu olmanın çevreye yönelik tutumlar üzerinde herhangi bir fark oluşturup oluşturmadığının tespitine yönelik yapılan ANOVA analizi sonuçlarına göre gruplar arasında önemli bir fark ortaya çıkmamıştır (Bilgi/duygu $F = ,400$, $p > 0,05$; geri dönüşüm $F = 427$, $p > 0,05$; duyarlı davranış $F = 2,132$, $p > 0,05$; ürün kullanımı $F = 1,683$, $p > 0,05$; enerji/ürün tasarrufu $F = 1,116$, $p > 0,05$; çevreci davranış $F = 1,195$, $p > 0,05$; çevreye yönelik tutum ölçeğinin bütünü $F = 1,211$, $p > 0,05$).

Tartışma

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin belirlenmesi sürecinde öncelikle açılımlayıcı ardından da yapısal eşitlik modeli çerçevesinde doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Açılımlayıcı faktör analizine tabi tutulan 31 ölçek maddesinden 20'si 5 faktör altında toplanmıştır. Ölçeğin tasarım aşamasında iki boyutta oluşturulan ifadelerden; çevreye yönelik bilgi/düşünce ve duygu düzeyini oluşturan 15 ifadeden 8'inin bir boyut altında toplandığı, çevreyi korumaya yönelik davranışları değerlendiren 16 ifadeden 12'si dört faktöre ayrıldığı ortaya çıkmıştır. Ölçeğin KMO değeri bakımından örneklemin ve açıkladığı varyansın yeterli olduğu anlaşılmıştır.

Ölçeğin açılımlayıcı faktör analizi neticesinde ortaya çıkan beş faktör, AMOS programı aracılığıyla doğrulayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Birinci faktörü oluşturan bilgi/duygu boyutunun diğer dört faktörle anlamlılık düzeyinde bir ilişki ve etkileşimi söz konusu değilken, davranış boyutunu oluşturan 4 faktörün arasında önemli düzeyde ve güçlü bir korelasyon olduğu anlaşılmıştır. Bu bulgular doğrultusunda birinci faktörün diğer faktörlerden farklı bir boyutu ölçtüğü söylenebilir. Faktör korelasyonlarına paralel bir bulgunun, faktörler arası kovaryans analizinde de ortaya çıktığı Tablo 6 verilerinden anlaşılmaktadır.

			Tahmin (T)	S.H.	T/S.H.	P
Bilgi/Duygu	<-->	Dönüşüm	-,001	,032	-,019	,985
Bilgi/Duygu	<-->	Diğerleri	,028	,026	1,076	,282
Bilgi/Duygu	<-->	Ürün	-,006	,021	-,289	,773
Tasarruf	<-->	Bilgi/Duygu	,037	,030	1,226	,220
Dönüşüm	<-->	Diğerleri	,312	,064	4,876	***
Dönüşüm	<-->	Ürün	,241	,055	4,406	***
Tasarruf	<-->	Dönüşüm	,324	,071	4,553	***
Diğerleri	<-->	Ürün	,200	,044	4,504	***
Tasarruf	<-->	Diğerleri	,241	,056	4,340	***
Tasarruf	<-->	Ürün	,203	,049	4,177	***

*** $p < ,001$ düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 6: Faktörler Arası Kovaryans Analizi

Bu veriler incelendiğinde bilgi/duygu boyutu ile diğer boyutlar arasında anlamlı ($p > ,05$) bir kovaryans oluşmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte davranışı ölçen alt boyutların kendi aralarında $p < ,001$ anlamlılık düzeyinde bir ilişki olduğu söylenebilir. Bu istatistik veriler çerçevesinde bilgi/duygu boyutunun, diğer alt boyutlarla birlikte değişim göstermediği, bununla beraber geri dönüşüm, duyarlı davranış, özenli davranış ve enerji/ürün tasarruflu ürün kullanma alt boyutlarının birlikte değiştiği söylenebilir. Bu doğrultuda, çevreye yönelik davranışları ölçen bu dört alt boyut aslında kendi içinde bir üst boyutta toplandığı söylenebilir. Bu duruma göre “bilgi/duygu” ve “çevreci davranışlar” isimleriyle iki üst boyutlu bir yapı olarak da değerlendirilebilir.

Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği için uygulanan tanımlayıcı ve güvenilirlik istatistikleri ile doğrulayıcı faktör analizi bulgularına göre ölçeğin birinci boyutunu oluşturan bilgi/duygu faktör ortalamalarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular çerçevesinde ölçeğin birinci boyutunu oluşturan 8 ifadenin çevrenin korunmasına yönelik bilgi/düşünce ve duyguları ölçmeye kabiliyetli bir yapı oluşturduğu söylenebilir.

Ölçeğin bütünü ve elde edilen 5 faktör ayrı ayrı güvenilirlik (Reliability) testine tabi tutulmuştur. Ölçeğin bütününe yönelik Cronbach's Alpha değeri ,845'dir. Cronbach's Alpha $> ,70$ olması nedeniyle ölçeğin güvenilir bir ölçme aracı olduğu kabul edilebilir (Büyüköztürk, 2003; Durmuş vd., 2016). Dolayısıyla ÇYTÖ'nin iç tutarlılığının yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

AMOS programı ile kurulan modelin uyumuna yönelik yürütülen analizlerin genel olarak faktörlerin uyumlu olduğu anlaşılmaktadır. Bazı indeksler (GFI, AGFI, NFI ve RFI) ,90 altında bir değer olsa da diğer indekslerin (IFI, TLI, CFI) değerlerinin ,90'nın üzerinde bir uyumluluğa sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Genel olarak yukarıdaki indekslerde 0 ila 1 arasında bir değer alması gerektiği, 1'e yaklaşan değer varsa güçlü bir uyum olduğu literatürde (Byrne, 2010; Blunch, 2008) yer almaktadır. Modelin uyumunu gösteren X2 değeri örneklem sayısı gibi özelliklerden de etkilenmektedir. Özellikle örneklem sayısı küçük olduğunda modelin uygunluğu konusunda kararları CFI ve RMSEA indekslerine dayandırmak daha uygun olacaktır (Byrne, 2010, 176). Yaklaşım hatasının kare kök ortalaması, bağlamında modelin uyumunu gösteren RMSEA ,01 ila ,10 arası bir değer alması beklenir. 0'a yaklaşan değer daha güçlü bir uyuma işaret etmektedir. Örneklem varyanslarının ve kovaryanslarının, modelin doğru olduğu varsayımı altında elde edilen tahminlerinden farkını analiz eden SRMR değeri ise < ,10 olması, modelin uyumuna işaret etmektedir. 0 değeri mükemmel bir uyumu göstermektedir. Bu araştırmada CFI= ,928; RMSEA= ,068 ve SRMR değeri ,057'dir. Bu bulgular neticesinde kurulan modelin uyum iyiliğinin olduğu ortaya çıkmaktadır.

Cinsiyetin çevreye yönelik tutumlar üzerinde fark oluşturan bir değişken olup-olmadığı kontrol edildiğinde, kadın veya erkek olmanın sadece duyarlı davranış faktöründe önemli olduğu anlaşılmaktadır. Faktörden elde edilen ortalamalar dikkate alındığında kadınların, diğer kişilerin çevreye yönelik tutum ve davranışlarını erkeklere nazaran daha fazla uyarma eğiliminde oldukları görülmektedir. Erkekler genel olarak fiktörel düzeyde çevreci bir yönelime kadınlara nazaran az da olsa daha güçlü yönelim içerisinde olsa da bu durumu davranışa geçirmede kadınlar daha olumlu tutumlara sahiptirler. Tablo 3 verilerine göre, erkekler; bilgi/duygu boyutu ve davranış boyutunun enerji/ürün tasarrufu alt boyutunda anlamlılık düzeyinde olmasa da kadınlara nazaran daha yüksek ortalama elde ederken, diğer boyutlarda kadınların ortalaması erkeklerden daha yüksektir. Bu durum erkeklerin çevre konularına daha ağırlıklı olarak teorik yaklaşımlı, buna karşılık kadınların uygulama odaklı olmaları ile açıklanabilir. Çünkü davranış boyutu oluşturan konularda kadınların daha duyarlı olması bu davranışlardaki ortalamalarının erkeklere nazaran daha olumlu olduğunu ortaya çıkarmıştır. Geri dönüşümlü ürünlerin kullanılması ve atıkların geri dönüşüme atılması, tek kullanımlık temizlik ürünleri, su ve kağıt tasarrufu gibi konular ağırlıklı olarak kadınların duyarlılık gösterdiği alanlar olurken, enerji/ürün tasarruflu ürün kullanılması gibi tasarrufa yönelik konularda erkeklerin duyarlılıklarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Kadınların çevreye karşı duyarsız davranışlar içerisinde bulunan diğer bireyleri uyarması davranışında anlamlılık düzeyinde daha yüksek ortalamaya sahip olmasının sebebi kadınların böyle bir uyarı karşısında erkeklere nazaran saldırgan davranışlara daha az maruz kalması olabilir. Bir erkeğin tanımadığı başka bir kadını veya erkeği uyarması ile bir kadının tanımadığı bir kadını veya bir erkeği uyarmasından daha büyük tepkiyle karşılaşacağı gözlemlere dayanılarak söylenebilir.

Yapılan gruplar arası karşılaştırmada yaş faktörünün çevreye yönelik tutumların, bilgi/duygu ve enerji/ürün tasarrufu faktörleri üzerinde önemli düzeyde farka yol açtığı Tablo 4 verilerinden anlaşılmaktadır. Grupların ortalamaları incelendiğinde; en düşük ortalamayı 15-24 yaş grubunun elde ettiği, en yüksek ortalamaya ise 45-54 yaş grubunun sahip olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda 35-45 yaş grubu dışında yaşın artmasına bağlı olarak ortalamalarda da artış olduğu söylenebilir. Ayrıca davranış boyutu ve ölçeğin bütünü bakımından da gruplar arası fark olduğu ortaya çıkmıştır. Davranış boyutu ve ölçek maddelerinin toplamında da en düşük ortalamayı gençler elde ederken (15-24), en yüksek ortalamayı olgun yaş grubundaki bireyler (45-54) elde etmişlerdir. Yine 35-44 yaş grubunda bir düşüş olmakla birlikte yaşın artışına bağlı olarak tutumlarda da artışın olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar çerçevesinde yaş ile çevreye yönelik tutumlar arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu ve bu durum yaş ile birlikte insanların tabiatın ve çevrenin önemini daha iyi kavramaya başladığı şeklinde yorumlanabilir. Benzer sonuçların elde edildiği çalışmalar mevcuttur. Örneğin Yaraş vd. (2011) yaptıkları çalışmalarında 20 yaşından küçük olanların çevre bilincinin

diğer yaş gruplarına göre daha düşük olduğu, en yüksek çevre bilincinin ise 50-59 yaş grubunda olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca Ayten (2010), bireylerin yaşla birlikte çevreyi korumaya yönelik davranış eğilimlerinin arttığını belirtmiştir.

Çevreye yönelik tutum ölçeğinin bütünü ve faktörleri üzerinde mesleğin nasıl bir fark oluşturduğunu belirlemeye yönelik yapılan ANOVA analizi neticesinde mesleğin sadece bilgi/duygu boyutunda önemli bir fark oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Tablo 5 verilerine göre bilgi/duygu boyutunda en düşük tutuma sahip olan grubun öğrenciler olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşılık en yüksek ortalamayı ise serbest meslek sahiplerinin elde ettiği, ikinci sırada ise en yüksek ortalamaya işçilerin sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle öğrenci olan genç neslin, daha uzun kullanacağı çevreye yönelik daha güçlü tutumlara sahip olması beklenirken, daha çok serbest meslek sahibi ve işçilerin çevreye yönelik güçlü tutumları olması, olgunlaşma ve ekonomik güce ulaşma ile ilişkili olabilir. Ayrıca akademisyenlerin çevreye yönelik tutumlarının öğrencilerden sonra en düşük ikinci sırada gelmesi şaşırtıcıdır. Duru ve Şua (2013) tarafından yapılan çalışmada da meslek türleri ile; "Geri dönüşümlü ürünleri kullanma eğilimi ve çevre sorumluluk bilinci" faktörüne ilişkin ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ve bu konuda en yüksek puan ortalamasına sahip grubun serbest meslek sahipleri olduğu ortaya çıkmıştır.

Herhangi bir çevreci organizasyona üye olmanın çevreye yönelik tutumlar üzerinde önemli düzeyde fark oluşturacağı varsayılmasına rağmen analiz sonuçları böyle bir iddiayı desteklememiştir. Bunun sebepleri altında Türkiye'de çevreci organizasyonların etkinliğinin yeterli düzeyde olmadığına bağlanabilir. Analizlerin de ortaya koyduğu şekliyle 170 kişilik katılımcıdan sadece 13'ü çevreci bir organizasyona üyedir.

Çevreci tutumlar üzerinde etkisi kontrol edilen faktörler arasında yer alan medeni durumun ve öğrenim düzeyinin çevreye yönelik tutumlar üzerinde önemli bir fark oluşturmadığı anlaşılmıştır. Benzer çalışmalardan Ayten (2010) tarafından yapılan çalışmada evlilerin bekarlara göre çevreci davranışlar yapmaya daha eğilimli oldukları ortaya çıkmıştır. Yücel vd. (2006) tarafından yapılan çalışmada ise çevresel değerlerin eğitim kriteri ile ilişkisinin incelenmesinde, üniversite mezunlarının tüm çevresel değerler için diğer gruplara göre daha yüksek ortalamalara sahip olduklarını bulmuşlardır.

Sonuç

Yürütülen faktör analizi ve AMOS doğrulayıcı faktör analizleri sonucu elde edilen değerler bağlamında "Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği" (ÇYTÖ)'nin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. Çevre bilinci; evde başlayıp, sonrasında okulda pekiştirilerek sağlanmalıdır. Çevre bilincinin yaşa, kültüre, eğitim seviyesine bağlı olmaksızın toplumun her kesimine yayılması, her bireyin kendi yaşam döngüsü içerisinde sağlıklı ve temiz bir çevreye bireysel katkı sağlaması çevrenin sürdürülebilir kullanımı adına tüm toplumun katkı sunmasını sağlayacaktır. Bu sebeple toplumun çevreye yönelik bilincini yükseltecek çalışmaların artırılması önem arz etmektedir. Ayrıca birtakım kişisel değerler ile çevreye yönelik tutumlar arasındaki ilişkileri tespit ve tasvir edecek çalışmaların yapılması, çevreye yönelik tutumların daha iyi anlaşılmasına olanak sağlayacaktır.

Kaynakça

Alkaya, A., Çoban, S., Tehci, A., Ersoy, Y. (2016). Çevresel Duyarlılığın Yeşil Ürün Satın Alma Davranışına Etkisi: Ordu Üniversitesi Örneği. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (47), 121-134.

Alp, E., Ertepinar, H., Tekkaya, C., Yılmaz, A. (2006). A Statistical Analysis of Children's Environmental Knowledge and Attitudes in Turkey. International Research in Geographical and Environmental Education, 15(3), 210-223.

Aydın, F., Kaya, H. (2011a). Sosyal Bilimler Lisesi Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının Değerlendirilmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 0 (24), 229-257.

Aydın, F., Kaya, H. (2011b). Secondary Education Students' Thoughts and Behaviours towards Environment (Karabuk Sample-Turkey). *American-Eurasian Journal of Agricultural & Environmental*, 10(2): 248-256.

Ayten, A. (2010). 'Sahip Olma'mı 'Emanet Görme'mi'?-Çevre Bilinci ve Dindarlık İlişkisi Üzerine Bir Araştırma. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 10(2), 203-233.

Berberoğlu, G. ve Tosunoğlu, C. (1995). Exploratory and Confirmatory Factor Analyses of 15. an Environmental Attitude Scale (EAS) for Turkish University Students. *The Journal of Environmental Education* 26(3), 40-43.

Blunch, N. J. (2008). *Introduction to Structural Equation Modelling Using SPSS and AMOS*. London: Sage.

Büyüköztürk, Ş. (2003). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: PegemA.

Byrne, B.M. (2010). *Structural Equation Modeling with AMOS*. New York- London: Routledge.

Çabuk, B. & Karacaoğlu, Ö.C. (2003). Üniversiteli Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36(1), 189-198.

Deniş, H., Genç, H. (2007). Çevre Bilimi Dersi Alan Ve Almayan Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Çevreye İlişkin Tutumları ve Çevre Bilimi Dersindeki Başarılarının Karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 20-26.

Durmuş, B., Yurtkoru, E. S. ve Çinko, M. (2016). *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*. İstanbul: Beta.

Duru, M. N. ve Şua, E. (2013). "Yeşil Pazarlama ve Tüketicilerin Çevre Dostu Ürünleri Kullanma Eğilimleri", *Ormanlık Dergisi*, 9 (2), 126-136.

Işıldar, G.Y., Yıldırım, F. (2008). The Effectiveness of Environmental Education on Environmentally-Sensitive Behaviors. *Eğitim ve Bilim*, 33(148), 13.

İlhan, M., Çetin, B. (2014). LISREL ve AMOS Programları Kullanılarak Gerçekleştirilen Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) Analizlerine İlişkin Sonuçların Karşılaştırılması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 5(2), 26-42.

Kalkan, T., Gürsoy, B., Salalı, E., Erdoğan, N., Erdem, Ü. (2012). Çevre Eğitimine Evrensel Bir Bakış. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 5(1), 69-73.

Kayalı, H. (2010). Sosyal bilgiler, Türkçe ve Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (21), 258-268.

Kline, R. B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (3rd ed.). New York, NY: Guilford Press.

Oğuz, D., Çakıcı, I., Kavas, S. (2011). Yükseköğretimde Öğrencilerin Çevre Bilinci. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 12(1), 34-39.

Özmen, D., Çetinkaya, A. Ç., Nehir, S. (2005). Üniversite Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları, *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 2005:4 (6).

Rubio JL. (1995). Desertification: Evolution of a Concept. In *Desertification in a European Context: Physical and Socio-economic Aspects*, Fantechi R, Peter D, Balabanis P, Rubio JL (eds). EUR 15415, Office for Official Publications of the European Communities: Brussels, Belgium; 5-13.

Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., Müller, H. (2003). Evaluating the Fit of Structural Equation Models: Tests of Significance and Descriptive Goodness-of-Fit Measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.

Soran, H., Morgil, F. İ., Yücel, S., Atav, E., Işık, S. (2000). *Biyoloji Öğrencilerinin Çevre Konularına*

Olan İlgilerinin Araştırılması Ve Kimya Öğrencileri İle Karşılaştırılması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(18).

Şahin, M. G., ve Öztürk, N. B. (2018). Eğitim Alanında Ölçek Geliştirme Süreci: Bir İçerik Analizi Çalışması. Kastamonu Eğitim Dergisi, 26(1), 191-199.

Şama, E. (2003). Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23(2); 99-110.

Şenyurt, A. Temel, A. B. & Özkahraman, Ş. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Konulara Duyarlılıklarının İncelenmesi. S.D.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi.2(1); 8-11.

Şimşekli, Y. (2004). Çevre Bilincinin Geliştirilmesine Yönelik Çevre Eğitimi Etkinliklerine İlköğretim Okullarının Duyarlılığı. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(1), 83-92.

Taycı Ünal, F. (2009). İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum, Bilgi, Duyarlılık ve Aktif Katılım Düzeylerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma-Çorlu Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Uzun, N., Sağlam, N. (2006). Orta Öğretim Öğrencileri İçin Çevresel Tutum Ölçeği Geliştirme ve Geçerliliği. H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, 30, 240-250.

Yalınkılıç MK., Arpa, NY. (2005). Türkiye'deki Korunan Alanlar ve Ekoturizm. Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu Sözlü Bildiriler Kitabı, 3-13, Isparta.

Yaraş, E., Akın, E. ve Şakacı, B. K. (2011). "Tüketicilerin Çevre Bilinci Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma". Öneri Dergisi, 9(35), 117-126.

Yeşil, M. (2016). Doğa Koruma Yaklaşımlarındaki Değişimlerin Dünyada ve Türkiye'deki Tarihsel Süreci. Türk Tarım-Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 4(10), 867-876.

Yeşilyurt, S., Gül, Ş., Demir, Y. (2013). Biyoloji Öğretmen Adaylarının Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı: Ölçek Geliştirme Çalışması. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(25).

Yılmaz, A., Morgil, İ., Aktuğ, P., Göbekli, İ. (2002). Ortaöğretim ve Üniversite Öğrencilerinin Çevre, Çevre Kavramları ve Sorunları Konusundaki Bilgileri ve Öneriler. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22(22), 156-162.

Yurtseven, E., Vehid, S., Köksal, S., Erdoğan, M. S. (2010). İstanbul Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Çevresel Riskler Konusundaki Duyarlılıkları. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi, 24(3), 193-199.

Yücel, M., Altunkasa, F., Güçray, S., Uslu, C. ve Say, N.P. (2006). Adana'da Çevre Duyarlılığı Düzeyinin ve Geliştirme Olanaklarının Araştırılması. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 2:217- 228.

Yücel, SA., Morgil, I. (1998). Yüksek Öğretimde Çevre Olgusunun Araştırılması, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (14): 84-94.

Summary

Environmental problems are an important global phenomenon that extends from the individual dimension to the universal dimension and concerns the whole world due to the way it is handled and its scope. Each individual should be able to offer solutions with their perspective to the concept of global pollution and contribute to the solution of the problem with their truths and must fulfill her duties in this sense. The way environmental problems are perceived by society is called "environmental awareness". In other words; Environmental awareness can also be defined as the ability of individuals who make up the society to be aware of and fulfill their duties on the environment.

Conducting effective planning studies on environmental protection can only succeed with the sensitivity of the public about the environment. Improving environmental awareness will enable

people to live in a healthier and safer environment, which will only be possible by raising people with necessary and sufficient features. Increasing awareness of the environment will also increase the success of the work carried out.

In this context, determining the environmental sensitivity of the individuals who make up the cities can provide important bases for planning studies. Education is an important step in environmental studies. Providing planners about the environment before taking the activities needed by the public, and taking action after the awareness-raising activities will provide more efficient and faster results.

The purpose of this study is to develop a new legitimate and reliable scale for measuring attitude towards the environment. Variables thought to be effective on attitude towards environment are examined. The data are collected through a survey designed as a Google form in April 2020. 170 subjects in total participated in the study. SPSS and AMOS are used when analyzing the data. A five-factor structure is achieved as a result of the exploratory factor analysis. KMO is calculated as 0,845. It is determined that scale factors are 67,293% of the variance. Cronbach's Alpha value calculated for 20 substances unfive-factfactors on the scale i,845. According to the results of the confirmatory factor analysis conducted by AMOS, it is determined that the convenience value of the scale is in between acceptable numbers. The numbers are calculated as $\chi^2 = 286,535$; $Df = 160$; $\chi^2/df = 1,791$; $GFI = ,869$; $AGFI = ,828$; $NFI = ,853$; $RFI = ,826$; $IFI = ,930$; $TLI = ,915$; $CFI = ,928$; $SRMR = ,057$; $RMSEA = ,068$. It is discovered that standard regression weights between factor substances are in between acceptable values. In accordance with the obtained data, it is realized that the scale formed two top factors. According to this, it is observed that Factor 1 measures knowledge/emotions and other four factors measure attitude towards the protection of the environment merging in one top factor (Top Factor 2).

It is determined from the inter group tests (ANOVA, t-test) that among the controlled variables; environmentalist organization membership, marital status and educational level does not lead to a difference at any dimension of the scale ($p > 0,05$) while sex led to a difference at "sensitive behavior" sub-dimension, age at "knowledge/emotions" and "energy/product saving" sub-dimensions and occupation at "knowledge/emotions" sub-dimension ($p < 0,05$). As a consequence of the analyses performed, it can be said that Attitude Towards Environment Scale (ATES) is a legitimate and reliable tool capable of measuring attitude towards the environment.

Ekler:

ANKET FORMU

Değerli Katılımcı,

Bireylerin çevre duyarlılıklarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesini amaçlayan bu çalışmada toplanan bilgiler, bilimsel araştırma dışında bir amaçla kullanılmayacaktır. Sorulara samimi cevap vermeniz önemlidir. İlginiz için teşekkür ederiz.

1. Cinsiyetiniz?

- a) Kadın b) Erkek

2. Yaşınız?

- a) 15-24 b) 25-34 c) 35-44 d) 45-54 e) 55-64 f) 65 ve üzeri

3. Memleket?

4. Medeni durumunuz?

- a) Bekar b) Evli

5. Öğrenim durumunuz

- Öğrenim görmedi İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Yüksek lisans Doktora

6. Mesleğiniz

- Esnaf Memur İşçi Ev hanımı Serbest meslek Öğrenci Emekli İşsiz

7. Herhangi bir çevre organizasyonuna üye misiniz?

- Evet Hayır

8. Çevrenin korunması için öncelikle ne tür bir katkıda bulunmak istersiniz? (Üç tanesini işaretleyebilirsiniz)

- a) Bağışta bulunurum b) Çevrenin korunmasında gönüllü olarak çalışırım
c) Çevreyi kirletenleri uyarırım d) Sadece yakın çevremi uyarırım
e) Kendi adıma dikkat ederim f) Hiç bir katkı olmaz

g) Diğer

9. Sizce Türkiye'nin en önemli ilk 3 çevre sorunu nedir? (Lütfen size göre ilk 3 sorunu önem sırasına göre numaralandırınız)

Hava kirliliği	
Su kirliliği	
Toprak kirlilik	
Gürültü kirliliği	
Görüntü kirliliği	
Radyoaktif kirlilik	
Çarpık kentleşme	
Bitki ve hayvan türlerinin azalması	
Erozyon	
Diğer.....	

10. Lütfen aşağıdaki görüş ve davranış ifadelerinin karşısındaki seçeneklerden size uygun olan birini işaretleyiniz.

GÖRÜŞLER	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Bilgi/Duygu Faktörü					
1. İnsanların çevreye çöp atmaları beni rahatsız eder. (G1)					
2. Kentlerin çarpık yapılaşması beni rahatsız eder. (G3)					
3. Yaşam çevrelerinde yer alan bazı istasyonları sağlığı olumsuz etkiler. (G4)					
4. Elektriklerin lüzensuz olarak kullanılması beni rahatsız eder. (G6)					
5. Kentlerde açık yeşil alanların az olmasından rahatsızlık duyarım. (G7)					
6. Yeşil alanlara zarar verici davranışlar beni rahatsız eder. (G8)					
7. Denizlerin/doğal su kaynaklarının kirletilmesi beni üzer. (G10)					
8. Yerkürenin giderek ısınması gelecekte facialara sebep olacaktır. (G11)					
Davranış Üst Boyutu	Asla	Nadiren	Ara sıra	Çoğunlukla	Her zaman
Duyarlı Davranış					
1. Hava kirliliği konusunda insanları bilgilendirmek için çaba gösteririm. (D1)					
5. Yerlere çöp atmamaya dikkat ederim. (D5)					
12. Ağaç dikme fırsatı olursa değerlendirmek için özen gösteririm. (D12)					
Özenli Davranış					
3. Su tüketiminde tasarruf yapmaya özen gösteririm. (D3)					
7. İnsanları rahatsız edecek düzeyde gürültü çıkarmamaya özen gösteririm. (D7)					
8. Kağıtların her iki yüzünü de kullanmaya özen gösteririm. (D8)					
Enerji/Ürün Tasarrufu					
9. Tek kullanımlık kağıt ürünleri (peçete, ıslak mendil, tuvalet kağıdı vs.) konusunda her zaman tasarruflu davranırım (D9)					
10. TV, bilgisayar gibi elektronik cihazları kullandıktan sonra Stand by (uyku modu) konumunda bırakmam, kapatırım. (D10)					
Geri Dönüşüm					
13. Çevre duyarlılığı konusunda örnek olmaya çalışırım. (D13)					
14. Boş pilleri evsel atıklara karıştırmamaya ve atık pil kutusuna atmaya özen gösteririm. (D14)					
15. Çöpleri sınıflandırarak yeniden değerlendirilmesine uygun geri dönüşüm kutusuna atmaya özen gösteririm. (D15)					
16. Ambalajında geri dönüşümü olan ürünleri kullanmaya özen gösteririm. (D16)					